

Et vellykket statskupp

Her i Norge tror de fleste at statskupp er noe som forekommer i fjerne land, helst i Latin-Amerika og Østen. Det er lite omtalt at vellykkede statskupp er en norsk tradisjon og at begivenhetene i 1905 såvel som i 1814 bærer alle statskuppets karakteristika. Årsaken til at begrepet "statskupp" er så omhyllt av taushet er antagelig at det frekkeste statskupp i Norges historie ennå ikke er alminnelig kjent.

Gjennom mange år har jeg interessert meg for begivenhetene i 1945, ut fra en hypotese om at endel utvekster på samfunnslegemet som først de senere år er blitt diagnostisert som ondartede, skyldes uhumskheter som kom inn i "maskineriet" dette året. I et forsøk på å finne ut i hvilken grad folkevalgte representanter hadde ansvaret for at ting gikk galt har jeg gått gjennom stortingsdokumentene for årene 1945 og 1946. Her er hva jeg fant:

Stortingsdokument nr. 3 (1945-46)

Dette dokument beretter om embetsutnevnelser. Vanligvis blir ledige embetsstillinger i Norge kunngjort offentlig, men dok. 3 for

Av Synnøve Fjellbakk Taftø

1945-46 viser at ingen stillinger i forbindelse med det såkalte Landssvikoppgjøret ble kunngjort offentlig.

Landssvikoppgjøret ble uttenkt og planlagt av en selvbestaltet "komite" bestående av høyesterettsdommer Erik Solem og juristene Sven Arntzen og Jens Chr. Hauge. Flere andre, både jurister og ikke-jurister i denne troikaens vennekrets, deltok sporadisk i arbeidet. Men en demokratisk kjerne i Hjemmefronten, under ledelse av den juridiske utdannede overlærer Haug, forsøkte fortvilet å demme opp for det de oppfattet som verre enn tyskernes undertrykkelsesregime. Dessverre tapte demokratene og overlærer Haug døde som en bitter og desillusjonert mann. I en "glemt" injuriasak mot høyesterettsdommer Schjeldrup, hvor tre av Høyesterettsdommere erklærte seg inhabile, klarte imidlertid Haugs enke med knapp margin å renvaske sin avdøde manns navn fra de uhyrlige beskyldningene som ble rettet mot ham. Men i 1945 hadde de udemokratiske kreftene fritt spill: Den 12. juni 1945, altså på et tidspunkt da Norge beviselig ikke hadde

noen regjering, ble Erik Solem "innstilt og konstituert" til "ekstraordinær lagmann" ved Eidsivating lagmannsrett med oppgave å tase seg av Landsvikoppgjøret og samme dag ble Sven Arntzen "innstilt og konstituert" til Riksadvokat. Jens Chr. Hauge var ifølge opplysninger fra Riksarkivet utnevnt som sjef for Erstatningsdirektoratet allerede 22/5-45, visstnok av kronprinsen. Det er foreløpig ikke kjent hvem som kontrasignerte denne utnevnelsen og direktørstillingen i Erstatningsdirektoratet er ikke nevnt i Dok.3 for 1945-46. Grunnen er naturligvis at Hauge ikke ble lenge i Erstatningsdirektoratet, og i 1946 ønsket han neppe at hans rolle i forbindelse med Landsvikoppgjøret skulle bli kjent. Fortsatt ligger store deler av Hauges virksomhet i 1944-1945 i totalt mørke og ordrene som gikk ut til de hjemmefrontoppnevnte lokale myndigheter er ikke kjent, men mange fikk føle på kroppen hva disse ordrene gikk ut på.

De medsammensvorne

Men Hauges to medsammensvorne har etterlatt seg merskriftlig "bevismateriale". (Forts. side 7)

Århundrets køpenickade

Av Nornen

Godt nytt år!

Jeg har lest Folk og Land regelmessig gjennom flere år og er på en måte skuffet over konsentrasjonen omkring felttoget i Norge og militære og sivile myndigheters tilkortkommenhet våren 1940. Selv er jeg av den oppfatning at det eneste håp for den døende norske rettsbevissthet er at en eller annen tar fatt på det såkalte Landssvikoppgjøret med knivskarpe argumenter og sterk desinfeksjonsveske. Kanskje er årstallet '96 et godt tidspunkt til å starte denne operasjonen. Jeg vil iallfall yte mitt bidrag:

Her forleden landet det på mitt skrivebord et ark fra det britiske SOEs arkiver. (SOE: Special Operations Executive). Det var et referat fra et møte som SOE-representanter hadde hatt i november 1944 med en Hjemmefrontdelegasjon ledet av Jens Chr. Hauge. Det opplyses at møtet fant sted under Hauges andre besøk i London og at Hauge under møtet nærmest motstrebende («rather reluctantly») hadde påtatt seg å sørge for likvidasjon av 59 navngitte SOE fiender i Norge. Det har imidlertid ikke lyktes meg å få ut SOEs dødsliste, slik at jeg på basis av Stridsklevs forskningsarbeid kan finne ut hvor mange av disse som virkelig ble myrdet - eller hvor mange andre Hauge og hans «hitmen» med Gulosten i spissen tok livet av i okkupasjonstiden (både den tyske og den engelske okkupasjonen). Etter krigen besluttet forsvarsminister Jens Chr. Hauge at det ikke skulle foretas etterforskning i mordsaker som han selv benevnte med betegnelsen «likvideringer»? Var det noen som nevnte ordet inhabilitet?

Nåvel, fra dem som ble berøvet det aller høyeste gode, nemlig livet, er spranget til dem som ble berøvet de umistelige godene frihet, gods og ære ikke så langt. Jeg bestemte meg for å forsøke å finne ut hvordan den ulykksalige provisoriske anordningen

om Landssvikoppgjøret kom i stand. Da gjorde jeg en viktig oppdagelse: Landssvikanordningen er ikke bare i strid med Grunnloven, Straffeloven og den på den tiden ulovfestede norske Forvaltningsretten. Den provisoriske anordningen som i offentlige dokumenter dateres til 15. desember 1944, eksisterer ikke og har aldri eksistert. Jeg bringer dette glade budskap til de av Folk og Land-lesere som har henslept 50 år av sine liv i skyggen av Jens Chr. Hauges djevulsk påfunn!

«Landssvikanordningen» ble utarbeidet av en selvoppnevnt 4-mannsgruppe som besto av høyesterettsdommer Erik Solem, Jens Chr. Hauge, Sven Arntzen og Wilhelm Thagaard. Hauge brakte egenhendig forslaget til London, enten under besøket i november 1944 eller under sin første Londontur. Antagelig vant han gehør hos de to medlemmer av regjeringen Nygaardsvold som «etter krav fra Arbeiderpartiet» ble med i Gerhardsens første regjering. Men resten av regjeringen kunne ikke godta dette eklatante bruddet med grunnleggende rettsprinsipper og forslaget ble lagt til side uten regjeringsbehandling. I de kaotiske mai- og junedagene 1945, da Norge manglet både Regjering og Storting, gjorde 4-mannsgruppen statskupp og innsatte tre av gruppens medlemmer i stillinger som den ikke-eksisterende provisoriske anordningen opprettet: Hauge ble direktør for Erstatningsdirektoratet, Arntzen ble leder for den særskilte påtalemyndigheten i landsviksaker og Solem fikk i oppdrag å lede Eidsivating Lagmannsretts behandling av landsviksaker. Resten av historien har mange av Folk og Lands lesere fått føle på kroppen, sinnet og pengepungen, så den historien vil ikke jeg fortelle. Fortell selv før det er for sent, slik at de unge i dag får vite hvordan det går når et folk tror at kampen for Rett og Frihet er vunnet, slik at påpasseligheten blir borte!

Vi minnes

«Adresseavisen» 3/5- 1940

Internasjonal rett i den situasjonen vi nå opplever

Av h.r.advokat Harald Holthe

Høyesterettsadvokat Harald Holthe, Trondheim, har på anmodning av «Adresseavisen» skrevet denne artikkelen om Genfer-konvensjonen og den tyske okkupasjonen. Vi tillater oss å gjengi den etter «Adresseavisen» som kom i dag til Oslo:

Langvarige kriger og folkenes nød har i historiens løp ofte skapt regler med folkerettslig innhold.

Slaget ved Solferino mellom Østerrike og Frankrike i 1859 førte til Henri Dunants verk «Le souvenir de Solferino», om redslene i krigen og om de tusenvis av mennesker som døde av mangel på pleie.

En veldig opinion gikk gjennom Europa, og Genfer-konvensjonen og det Røde Kors så dagens lys i 1864, - et av historiens store framstøt til lindring av menneskelig nød. Sjøslaget ved Liasa mellom Italia og Østerrike og den ulykke og elendighet som rammet de kjempende sjøfolk, skapte den 2nen Genferkonferanse i 1868. Sjøkrigen ble humanisert.

Det prinsipp er slått fast at de krigførende nasjoners sårede og syke skal behandles likt og best mulig, de skal så vidt mulig beskyttes i hospitaler og sanitære etablissementer.

De sårede som ikke kan tjenestegjøre lenger under krigen skal hjemsendes og de øvrige kan også sendes tilbake, hvis de forplikter seg til ikke å gripe til våpen så lenge krigen varer. Offiserer kan alltid tilbakeholdes når hensyn til intellektuell kapasitet anføres.

De som faller i den krigførende makts hånd, er krigsfanger. Alle som har med sykepleien å gjøre, er beskyttet av Genfer-korset. De kan ikke bli krigsfanger.

Bestemmelsene om behandling av krigsfanger har man i Brysseldeklarasjonen av (Forts. side 6)

DEL II

Forsyning under Blehr

Mot Eivind Blehr, som var forsyningsminister fra februar 1942 til juni 1944, ble det anlagt spesiell sak om hans erstatningsplikt. Saken ble prosedert for Oslo Byrett i november 1948.

I et prosess-skrift uttalte Blehr: «Jeg benekter at det foreligger noen erstatningsplikt for meg, idet jeg ikke har voldt noen økonomisk skade. Tvert imot har jeg bevislig ved min holdning og mine handlinger tjent inn så store beløp for landet og folket, og hindret så store tap, at det etter en forsiktig beregning langt overstiger den samlede skade som Nasjonal Samlings organisasjoner og medlemmer beskyldes for å ha voldt.»

Blehers forsvarer, h.r. advokat, dr.juris Øvergaard kom bl.a. inn på vår vareutveksling med Tyskland. Han nevnte at denne pr. 30. april 1945 viste «789 millioner kroner, som utgjorde det norske importoverskudd med tyskerne i okkupasjonstiden.» . . .

Etter et stenografisk referat uttalte h.r. advokat Øvergaard under prosedyren:

«Dette importoverskudd betegner en nettogevinst for Norge, fordi Tysklands clearingstilgodehavende fra okkupasjonstiden ikke blir tilbakebetalt av oss. . . »

Radioapparatene

Øvergaard nevnte deretter en annen sak, hvor det også lyktes for Blehr å redde store verdier for landet. Tyskerne

Fight for freedom

Av E. L., Oslo

beslagla i 1941 ca. 300 000 radioapparater. Terboven besluttet at samtlige apparater skulle sendes til Tyskland uten erstatning. Blehr klarte å beskytte ca. 250 000 av disse apparater, idet han sto «fast på at ingen vare kunne bli eksportert uten lisens fra Næringsdepartementet, og han nektet lisens». Saken trakk ut, og i 1944 ble den tyske plan oppgitt. Regner man apparatene gjennomsnittsverdi til 300 kroner, sparte Blehr ved sin holdning 70-80 millioner kroner for landet.

Norsk arbeidskraft

Blehr motarbeidet de tyske krav om mobilisering av norsk arbeidskraft til fordel for Tyskland. I en erklæring som er avgitt av den tyske senator Otte, heter det: «Terboven kritiserte Blehr meget sterkt, da han var av den mening at denne saboterte disse krav.»

Øvergaard pekte ellers på at det var all grunn til å anta at Quisling-styret «oppnådde bedre resultater enn Administrasjonsrådet hadde kunnet oppnå på det økonomiske område. «Det bygger jeg på,» sa han, «at Quisling-styret hadde en tyskvennlig innstilling rent ideologisk, og tyskerne tok derfor mer hensyn til det enn de ville ha tatt til Administrasjonsrådets styre.» Han hevdet også at Quis-

lings styre var økonomisk heldigere for landet enn et tysk styre.

Det vil føre for langt her å gå mer detaljert til verks. Utdragene av disse dommene er forøvrig hentet fra advokat og forsker Gustav Smedals bok: «Patriotisme og landssvik», en meget leseverdige bok, som anbefales på det beste.

Administrasjonsrådet

Når det gjeldet *Administrasjonsrådets virksomhet*, hadde man et langt mindre kjennskap til arten og omfanget av samarbeidet med tyskerne enn man har i dag. Det var f.eks. forholdsvis få som viste at arbeidet med å sette Fornebu flyplass i stand for det tyske luftvåpen, ble utført med Administrasjonsrådets samtykke, og at rådet også satte i gang krigsproduksjon for fienden. Undersøkelles-kommisjonen sier at da Administrasjonsrådet fratrådte «had-de tyskerne norsk arbeidsliv, norsk produksjon og norsk næringsliv i det hele under sin kontroll.» Jfr. «Innstilling 1945 s. 198 og 231 og major O.H. Langlands bok «Dømmer ikke». Oslo 1948, s. 53-56 og s. 68-75.

«Quisling mente at hans egen regjering, tross sin ufullkommenhet, ville være be-

dre enn Administrasjonsrådet i alle fall på ett, avgjørende punkt; at den var en regjering, et suverenitetsbærende organ, ikke et forvaltningsorgan. Administrasjonsrådets medlemmer måtte sverge troskap til okkupasjonsmakten, hva hans regjering aldri ville ha funnet seg i. Når han da måtte gå, gikk også Norges selvstendighet tapt. Som et synlig uttrykk ble det norske flagg firt fra stortingsbygningen og hakekorsflagget heist. At han da bøyde seg, skyldtes utelukkende det hensyn hans motstandere skjøv fram mot ham med slik tyngde; at hans avgang ville gjøre slutt på krigshandlingene og spare norske liv ved å åpne for en hurtigere fredsløsning enn om han ble sittende. Dette måtte han gi seg for. Dette var et positivt bidrag han kunne yte i ulykkens tid.» Utdrag av professor Dahls bok: «Vidkun Quisling, en fører for fall.» Side 114.

Vår frihet

Advokat *Gustav Smedal* behandler i sin bok det statsrettslige forhold mellom Norge og Tyskland. «Det henvises til kommunike som ble sendt ut fra der Führers hovedkvarter av september 1943 og av januar 1945. Av den sistnevnte erklæring fremgår det at det etter krigen skulle oppstå et Norge «in voller

Freiheit und Selbstendigkeit». Videre: «Norge overtar de forpliktelser som faller på den norske stat av hensyn til den felles sikring av det europeiske folkefelleskap». Det må bety at disse forpliktelser som fortrinnsvis vil være av militær art, overtas av Norge og ikke av andre makter. Med andre ord: Tyskland skal ikke ha rett til å opprette støttepunkter i Norge og heller ikke ha rett til å holde troppeavdelinger i landet. Norge skulle altså etter krigen igjen være et fritt og selvstendig rike med sitt territorium ubeskåret.»

Fra Gustav Smedals bok saker jeg videre:

«I boken «Frå skanse til skanse», Oslo 1947, gir Koht en skildring av Regjeringens egen oppfatning av situasjonen. Han uttaler på side 105 at regjeringen Nygaardsvold omkring 1. mai 1940 var «ei regjering på røming, utan styringsmakt, utan hærmakt... Vi hadde jamvel teki til å tala om koss vi kvar for seg skulle livberge oss om vi alle vart nøydd til å freste livet utanfor landet. Dei yngre i regjeringa kunne vel alltid finne noko arbeid, og eg som var den eldste, rekna med at kanskje eg kunne komma i universitetsteneste i Amerika. Vondast ville det bli for den nest-eldste, Nygaardsvold, som no var over seksti år, - «eg er for gamal til å gå på brygga no,» sa han.»

Spørsmålet er: Pliktet man å legge hendene i skjødets og (Forts. side 6)

Seierherrenes krigsminner. Oppmerksomme lesere vil ha lagt merke til at de virkelige motstanderne tier eller tar avstand fra de store ord i forbindelse med den forestående jubileumsfeiring. I en lang kronikk i Aftenposten berskolesjef Thorleif Øisang: «Spar oss for overdreven selvros». Han var Milorgmann i okkupasjonstiden. En av de mest kjente motstandskjempere, major Svein Blindheim, tar i sterke ordlag avstand fra subjektive fremstillinger.

Avisen Nordlys kommenterer på lederplass 24.05.-45 de som etter Tysklands kapitulasjon søkte å skaffe seg attest for «nasjonal holdning»: «En kjenner dem gjerne på deres noe hesblesende iver etter å forsikre om hvor gode nordmenn de er og hva de har gjort til fedrelandets frelse.»

Også vi på tapersiden har minner fra okkupasjonstiden. Men med unntak av Rana Blad, Nordlandsposten og Halden Arbeiderblad har

KRIGSMINNER

Av John Sand

norsk presse stort sett vært lukket for tapernes ytringer. Det har sine årsaker. Aftenposten var så elskverdige å trykke «Deutsche Zeitung» for tyskerne - neppe helt gratis. Avisens jøsingredaktør skrev også primo juli 1940 en leder: «Vår plass i Europa». Både den 22.04.-40 og den 25.04.-40 kom Dagbladet i sine ledere med meget positiv omtale av Terboven. Under overskriften «Grunnlaget» står det i avisens leder 24.04 om Terbovens proklamasjon: «Proklamasjonen er holdt i en rolig og verdig tone som er egnet til å vekke tillit.»

Det jeg minnes best fra okkupasjonstiden er noe som hendte i Korgen i 1942. Der ble det bygget en fangeleir for partisaner fra Jugoslavia. Da partisaner etter folkeretten ikke er beskyttet av krigsloven,

jfr. Nürnbergdommene, hadde fangene fæle forhold. En dag ut på sommeren 1942 ble to tyske SS-vaktmenn drept av fanger som flyktet. Fangene hadde skåret hodet av SS-mennene. Tyskerne anså det på det rene at fangene måtte ha fått drapsvåpenet av nordmenn. På den tid drapene fant sted var jeg betjent hos lensmann Joh. Selseth på Hennesberget. Etter at en av de høyeste sjefer for tysk politi var kommet til Korgen, fikk Selseth telefonisk ordre om å møte opp i fangeleiren øyeblikkelig. Han ble foreholdt detaljene om drapene og at tyskerne som represalier ville skyte fem eller seks av Korgens fremste menn. Såvidt jeg husker var det tale både om Svein og Sverre Kibsgaard og om lærer Ivar Helbekkmo. De andre navnene det var tale

om har jeg glemt.

Bådelensmannsfruen og jeg skjønte at det måtte være noe ekstraordinært i Korgen etter som lensmannen ikke kom tilbake. Jeg satt på kontoret og arbeidet mens jeg med spenning ventet på minnsjef. Det var blitt sent ettermiddag da han kom inn døren.

Han skalv over hele kroppen. Jeg har neppe sett en mann i en slik sinnsstemning. Omsider fikk han sagt: «Sand, i dag er jeg for første gang glad for at jeg gikk inn i NS. Hadde jeg ikke vært NS hadde jeg ikke klart det.» Så fortalte han om de timelange forhandlinger han hadde hatt med den tyske politisjefen. For tyskerne var det ikke om å gjøre å få skutt noen nordmenn. Deres hovedanliggende var å hindre farlige forhold for sine vaktposter. Selseth fortalte at

han gjentatte ganger forsikret politisjefen om at han ville gjøre alt som sto i hans makt for å forhindre at farlige episoder skulle oppstå for framtiden. Omsider frafalt den tyske politimann kravet om represalier overfor Korgens befolkning. Men betingelsene overfor lensmannen var harde. Dersom tyske vaktposter ble utsatt for overgrep etter å ha fått hjelp til det av nordmenn, ville lensmann Selseth hefte med sitt liv og sin eiendom.

Under den forestående jubileumsfeiring vil ingen komite eller offentlig instans legges ned noen blomst på lensmann Selseths grav. Det anser jeg for selvsagt. Jeg tror også det er best slik. For Selseth kjempet ikke for medaljer eller minnesmerker. Hans ofte harde kamp med blanke våpen ble ført for å ivareta sivilbefolkningens interesse i en tid som ikke var så lett verken for seierherre eller for tapere.

FOLK og LAND

UAVHENGIG AVIS

Ansv. redaktør:
HAKON WARENDORPH
Red. sekretær: ROLV OLSEN

Adresse: Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo.

Kontortider:

Tirsdag og onsdag kl. 11-15.

Telefon: 22 56 10 34.

Redaktørene treffes etter avtale.

Abonnement: Pr. år kr. 160,- (i omslag kr. 200,-, utland kr. 240,-).

Giro: Post 0808.51 64504. Bank 6063.0501248

Abonnement (10 nummer i året) løper til det oppsies skriftlig.

Annonser forskuddsbetales med kr. 2,- + m.v.a. pr. spalte m. Minstepris kr. 100,-.

Utgifter: A/S HISTORISK FORLAG

ISBN 0802-9652

Det utidige krav

Det er avslørt at et stort antall ungdomsorganisasjoner, de fleste politiske, har jukset med medlems-tallene. De fleste støtteberettigede foreninger får offentlige tilskudd i forhold til medlemstallet. Man kunne kanskje tenke seg at jo færre medlemmer desto større støtte slik at mulighetene for å drive virksomheten ble noenlunde lik for alle. Men det er omvendt; jo større styrke desto mere penger. Derfor jukset - i tillegg.

Saken har vakt oppsikt. Det er jo en unik mulighet for å rakke hverandre til. Mediene har ikke latt dette gå hus forbi, og vi bivånet en «TVhøring» med samferdselsminister Opseth på anklagebenken for en tid siden. Et representativt oppbud av meningssprenge og impliserte bidro som jury og domsmenn. Det ble en vidløftig krangel med Trond Giske som oppmann for de uskyldrene.

Like høyrøstet og frenetisk indignert som Giske fremsto, like steinsens rolig og upåvirkelig var Opseth. Han representerte sitt departement som part i saken og anmelder av snusket. Giske deltok som kjent AUF-leder. Mange hadde ordet og seansen ble langdryg. Ved avslutningen kunne vi fastslå at ordet etikk og de begreper det omfatter ikke ble nevnt. Det var avskrek-kende, men ikke uventet. Den ukultur som dessverre har fulgt i subsidiesystemets kjølvann, har grodd så fast at selv de som skal være våre ledere, ikke lenger ser det ansvar og de forpliktelser som ufravikelig må følge.

Det ser ut til at det er staket opp en bred og vel-preparert vei gjennom det som fremstilles som den uoverskuelige regeljungle. På denne veien finner vi personer som AUF-Giske som mener at han kan fritas for selvfølgelige etiske holdninger i forhold til skatte-betalere og offentlighet bare saken er god nok. - Og den vil han selv bedømme. Han forstår ikke at makt kan gi frihet til handling, men ikke frihet til å ta seg friheter. Gir man seg selv slingsringsmonn under slike omstendigheter, er kameraderiet og korrupsjonen ikke langt unna.

Det var eiendommelig å se den hardt trengte departementssjefs etterhvert tynnslitte lojalitet overfor sin potensielle etterfølger i det statsbærende parti som til slutt bare så vidt avholdt ham fra å moralisere. Kanskje har han selv problemer med maktens ansvar?

Det er forstemmende at de som i morgen kan være våre ledere, ser et hvert hull i regelverket som et smutthull ut i frihet og fanteri. Patetisk var det å se og høre vennen Erik Solheim klatre på sine kollegers skuldre og uten å nå englenes nivå iføre seg deres miner og ta munter selvkritikk på hele forsamlingens vegne, avholdsforeninger og speiderforbund innbefattet - dog uten å antyde «a new deal».

I disse dager er vi blitt kjent med at AP-avisen Trondheim er gått inn. Det er mulig at mange vil savne den. Kanskje har den oppgitt riktige abonnenttall og fått for liten støtte av det offentlige. Det ble nemlig ikke noe igjen av den generelle pressestøtten fra Staten. Den kanaliseres til A-pressen sentralt og var brukt til å kjøpe TV-aksjer. Slikt affiserer ikke våre politikere nevneverdig. Heller ikke politi og lensmann. Ikke engang Opseth fant det bryet verd med en anmeldelse. Man lærer så lenge man har elever!

8. mai og innenrikspolitik

Av Gunnar Hanssen, Halden

Jeg er lut lei hele 50-årsjubileet. Det eneste som er kommet ut av det, er at vi må sørge for at det aldri blir mer krig. I liten grad er det noe vi kan bestemme sjøl. Jubileet forøvrig har vært en ensidig hyllest til den illegale motstandskampen. Uten motforestillinger. Dette landet synes styrt av en makt med personlig interesse av at folkeretten ikke gjøres kjent. I allmenhetens interesse kan det iallfall ikke være.

Folkeretten under siste krig ble regulert av Haag-konvensjonene av 1899 og 1907. Ratifisert av Norge og Tyskland. Sedvanerett kompletterer konvensjonene. Både okkupasjonsstyrkene og den ferdige sivilbefolkningen har sine særskilte privilegier, plikter og forbud. Sivilbefolkningen som den svake part i forholdet er den part som er best tjent med at folkeretten fungerer. Okkupasjonsmakten er den lovlige regjeringens stedfortreder, og har som sådan

folkerettslig forpliktelse til å holde forvaltningens funksjoner igang. Denne forpliktelsen er delegerbar. Også en forvaltning utgått fra Riksrådsforhandlingene hadde måttet forholde seg til folkeretten.

Selv om de alltid vil anse okkupasjonsmakten som sin fiende, har sivilbefolkningen lydighets- og lojalitetsplikt overfor okkupasjonsmaktens forordninger for at de ikke skal sette okkupasjonsmaktens forvaltningsfunksjon ut av spill. Unntakstilfellene er angitt i konvensjonene.

Illegal virksomhet er som navnet sier forbrytersk virksomhet i relasjon til folkeretten. De som deltar i illegal virksomhet, mister folkerettens beskyttelse. Den lille grad av rettsbeskyttelse de idag har er en nyskapning etter siste krig. Okkupasjonsmakten har en selvfølgelig rett til å ivareta sin sikkerhet ved å bekjempe illegal motstand. De kan anvende politimetoder som spioneri, infiltrasjon, razzia og lignende.

De har videre anledning til å internere elementer som innebærer sik-kerhetsrisiko. Internering regnes ikke som straff, og krever ingen rettergang. Det er en følge av okkupasjonsstilstanden. Interneringsstedet heter interneringsleir, ikke konsentrasjonsleir.

Det mest dramatiske tiltatte er represalier. Før represalier tilgripes, bør først andre tiltak forgjøves ha vært prøvd, såsom inndragning av rasjoner av nytelsesmidler, bøter, stegning av restauranter og fornøyleses-etablissementer og utgangsforbud/ unntakstilstand. Represalier følger som det ytterste hjelpemiddel til å tvinge motpartens sivilbefolkning til å følge krigens lover. Represalier skal være harde nok til å virke avskrekkende, men ikke for harde. De virker nesten alltid urettferdige idet de rammer personer som ikke direkte har skyld, men nettopp deri regnes dens betydning som tvangsmiddel. Represalier reguleres av sedvaneretten og domsavsigelser.

(Forts. side 6)

Stevnemøte med glemte ord

Da Trygve Lie ville marsjere tvers igjennom eller utenom lovene, og Finn Moe mente Arbeiderpartiet måtte skaffe seg kanoner for å få gjennomført revolusjonen.

Av "Remember"

våpen. Og å skaffe seg tilstrekkelig artilleri torde by på visse vanskeligheter.»

Men «vanskelighetene» lot seg løse. Ved hjelp av Bondepartiets uhorste forræderi mot den nasjonale sak, slapp Arbeiderpartiet til makten 2 år senere, og fikk fullstendig hånd- og halsrett over det norske folk, med en suveren forakt for den såkalte borgerlige opposisjon.

Og disse mennesker som i sin tid sverget til Sovjet-Norge, de skal i dag fremstille seg som helter med den riktige nasjonale holdning. Høyesterettsjustitiarius Terje Wold, som laget den såkalte «Landssvikanordning», deltok i sine studentdager i et slagsmål i Studentersamfundet. Han kom i klammeri med en høyremann fordi denne bar Forsvarsforeningens merke på jakken. Etter-på uttalte han til sin studie-kammerat at han håpet at hans motpart ville trampe på forsvarsmerket og for fremtiden gjøre som Terje Wold; gå med «det brukne gevær» på jakkeslaget.

Denne herre talte senere store ord om NS-folkene som forrædere. Men sannheten er at ingen har større ansvar for den tyske okkupasjon av Norge enn nettopp Det norske Arbeiderparti og dets ledende menn. Dette er den historiske sannhet som Mr. Hewins påpekte i sin bok om Quisling, og dette er den historiske sannhet som Magne Skodvin har oversatt i sin historieskrivning.

Ingen har satt Norges sak høyere enn Vidkun Quisling, og det er god grunn til å tro at når engang sannheten, og alle historiske fakta, blir lagt frem for det norske folk, vil synet på Quisling bli et ganske annet enn i dag. Det er ikke mere enn rimelig at Hewins bok vakte bestyrtelse blant alle som ønsket å fortsette å leve på en livsløgn, og som må dekke over egen svikt før 9. april 1940. Og disse herrers plutselige interesse for konstitusjonen som man hevder Quisling skulle ha forbrudt seg mot, virker jo likefrem latterlig når man betenker at de selv i sin tid var villige til å bryte landets lover når det passet dem og ta makten i landet med terror og vold.

Når troverdigheten slår sprekker

Astrid Nøklebye Heiberg til kamp.

Av Fredrik Skaubo

Fru Astrid Nøklebye Heiberg må tilgi oss. Vi kan ikke helt slippe henne. Hun har siden vi sist hadde "en prat" med henne blitt en av oss. Hun er velkommen i flokken. Hun hører nå til den store skare som føler seg urettferdig behandlet av offentlig etat, som føler seg tråkket på som rettskaffent menneske, som uthengt som lovbrøyer og moden for presentasjon som ussel medborger. Og hva er så hendt?

Fru N. H. er tatt i og straffet for sniking av Oslo Sporveier. Det liker hun ikke - som rimelig er, men hun er i den heldige stilling at hun har kunnet gi uttrykk for det i media. I tillegg har hun fått "bred oppslutning" i leserinnlegg i avisene. Vi føler også med henne og gir gjerne ut-

trykk for vår deltagelse. Kanskje forundrer det henne, men hun skal vite at det er mange lesere av denne avis som kjenner seg igjen.

Forskjeller er det dog: Da man for 50 år siden dømte 100.000 landsmenn (og kvinner), ble straffen gjort livsvarig, og man sørget for at barn og annen familie ble rammet. Det var ingen adgang til å imøtegå beskyldninger eller hevde villfarelse eller beste mening og hederlige motiver. Til overmål var de bestemmelser vi skulle ha forbrudt oss mot, ikke gjeldende og kjente lover i Norge da "sviket" forgikk.

Som fru N. H. mente også vi at vi hadde levet et lovdydig liv i all vår tid. Som Røde Kors-presidenten hadde de fleste av våre ledere bakgrunn som samfunnsengasjerte, varmhjertede og meget opplyste men-

nesker hvis vilje til å gjøre det beste ikke skulle være til å tvile på. Den største feil de (og vi dengang unge) begikk, var å ta hensyn til den viten vi hadde om internasjonale konvensjoner, og forsømt forsvar, om vår egen grunnlov og om politisk hasard med vår nøytralitet fra ansvarlige ledere.

Den varme og sympatii fru N. H. har møtt, er henne vel unnt. Som psykiater tror vi hun kan bruke disse positive strømninger til å komme gjennom krisen. Vi håper også at hun kan vokse på det hun har måttet gjennomleve, øke sin horisont og medmenneskelighet. Slik vekst er positivt for oss alle. Kanskje vil hun også kunne sende sine medsøstre i Røde Kors fra årene 1940 til 1945 en medfølelse tanke. De hadde ingen mulighet for å kjenne til sine overtredelser. De eksisterte jo ikke!

INOs temamøte:

FRA HJEMMEFRONTENS VIRKSOMHET

Tidligere mangeårig rådmann i Ski, Erling Rønneberg, var foredragsholder ved INOs temamøte 15. februar. Han var aktiv i Hjemmefronten i meget utsatt virksomhet og fortalte om dette på en beundringsverdig nøktern måte. En tallrik forsamling lyttet med stor interesse, og spørsmål og kommentarer etterpå var mange. Disse gjaldt også en rekke gjenstander, radio og senderutstyr, våpen, kart og koder etc. som taleren hadde lagt frem.

Rønneberg hadde etter å ha arbeidet illegalt i universitetskretser i Oslo måttet rømme til Sverige. Fikk senere utdanning som radiooperatør etter at han ble hentet over til England. Tilbake i Norge ble nordvestlandet operasjonsområde med oppdrag å rapportere om skips-trafikken. De tyske peilesta-

sjonene og spesialbygde peileskip var en konstant fare, og det endte da også med at han ble peilet inn og skadeskutt i et forsøk på å ta sitt eget liv. Han ble innlagt på sykehus og den tyske kapitulasjon reddet sansynligvis livet hans.

Man fikk inntrykk av at års erfaringer og økende kunnskaper om krigens historie, hadde gitt foredragsholderen en stor forståelse for at de motiver som drev nordmenn fra begge sider under de fem krigsårene kunne være like gode. Vi hadde ingen vanskeligheter med å se foredraget som en utstrakt hånd som mange tok i mot allerede under samtalen som fulgte ved samværet etter talen.

Helge M. Sæther var - som vanlig - dyktig møteleder og INOs faste arrangørstab sørget for at alt gikk knirkefritt.

HaWa

OM ORGANISASJONSTALENT

Av Anton Olstad

General Ragnvald Roscher Nielsen, kjent som overkommandoens utsending til kapitulasjonsavtalen med tyskerne i Trondheim 10. juni 1940, skrev boken "Tappenstrek" som ble trykt privat for slekt og venner. Han forteller godt og interessant og uten beskjedenhet fra et langt, opplevelsesrikt og vellykket liv. Han ble arrestert sammen med en stor del av offiserene og sendt til Tyskland.

Da krigen nærmet seg slutten, - de ble flyttet unna russerne, og kaos syntes uunngeelig, hendte bl.a. dette (sitat):

"En liten opplevelse vil jeg gjerne nevne. Før jul 1944 skrev Annie at hun hadde bakt så og så mange hjortetakk til meg og at de var sendt til Schildberg. Men de kom ikke, og 19. januar var vi på vei vestover. Jeg hadde for lengst glemt julebaksten. Midt i mars måned kom paken i god stand til meg i Luckenwalde. Da ble jeg forvilet. Jeg tenkte at når tyskerne har et slikt administrasjons- og organisasjonstalent at de tvers gjennom østfrontvirvaret kan lose en krigsgavepakke frem til adressaten, da er det små utsikter til at de kan tape krigen." (sitat slutt)

Referat av samtaler mellom fru Quisling og advokat Henrik Bergh

Torsdag den 16.08. 1945.

... at De forstår min mann på beste måte og redder ham. Så ber jeg Dem hilse ham og si at jeg stolte på Dem at De vilde gjøre alt for å redde ham. Da svarte han mig: «Devet, fru Quisling, hva massen venter på.»

Lørdag den 18.08. 1945:

Jeg sa jeg var redd at mit vidnesbyrd istedenfor å hjelpe kanskje kunde skade min mann, og at Riksadvokat Arntzen kanskje vilde bruke det mot ham, og derfor ba om å få trekke det tilbake og gi ham et annet som var forkortet og ikke så omfattende. Jeg sa, man må jo være forferdelig forsiktig med disse mennesker som er bare hans fiender. De sa mig jo selv torsdag: De vet fru Q. hva massen venter. Da blev han lidt rar i ansiktet og svarte at han sto ved hva han sa mig torsdag. De vet hva massen venter på og tilføjet videre idag: «De vil ha et offer». Da sa jeg, skal et verdifuldt og uskyldig menneske ofres for å tilfredsstille massen? Da svarte han: «De vet de har hatt det så ondt.» Da svarte jeg at uten Q og NS vilde de hat det ennu værre. Så sa han: Jeg har sympati for Deres mann.

Tro, tillit og tvil

Av Arne Borgir

INO hadde invitert til møte den 15/2 med tidl. rådmann i Ski kommune, Erling Rønneberg, som foredragsholder. Temaet var "En annen krig. Minner og opplevelser som hemmelig agent 1944-45."

Etter en kort utdanning i London hos det engelske etterretningsvesenet SIS ble Rønneberg høsten 1944 utplassert med radiosender i Ålesund-området for å rapportere om skip og skipskonvoier. Med enkelte avbrudd, såsom en reise til London via Shetland, var Rønneberg engasjert i spion- og rapporteringsvirksomhet til han ved tyske krysspeilinger ble avslørt og arrestert av tyskerne våren 1945.

Omringet av tyske soldater valgte han å søke døden ved fluktforsøk, ble beskyttet, men kom til hektene igjen i pleie på norsk sykehus og tysk marinelasarett hvor han befant seg 7. mai 1945 og kunne løslates.

Erling Rønneberg har siden hatt en karriere i Arbeiderpartiet. Han ble stilt en del spørsmål, bl.a. om kapitulasjonsavtalen, men var ikke villig til å kommentere den. Det var lite i hans foredrag som tydet på noe annet enn det vi kjenner fra motpartens beretninger ellers. Han redegjorde for sin

oppfatning av hvordan landssvikanordningen var kommet i stand, men kritiserte den ikke. Hans uttalelser om den tyske okkupasjonen var sparsomme og unyansert, og heroiseringen av motstandsbevegelsen og egen innsats kunne ingen ta feil av. Forsamlingen ble fortalt at han var i ferd med å skrive krigshistorie fra Follo, og at den skulle gå som føljetong i Østlandets Blad (opplag ca. 17.000) hver fredag i 1 år. Han nevnte at han hadde tenkt å omtale bygdas frontkjemper, men var litt i tvil.

Dette ble emne for en kort meningsutveksling, og blant tilhørerne var det overveiende tilfredshet med hans intensjoner. Jeg frarådet ham å skrive om frontkjemperne og mener det samme nå.

Etter mitt skjønn har Rønnebergs syn på sentrale spørsmål ikke gjennomgått merkbare forandringer siden han som ung mann betjente radiosenderen på kysten ved Ålesund. Den spionvirksomhet og rapportering til engelske, militære myndigheter han var en del av, resulterte i store tap av liv blant norske sivile som ferdedes langs kysten. Rønneberg må nødvendigvis ha et rettferdiggjørelsesbehov som neppe kan dekkes ved en forståelsesfull holdning overfor oss. Som

(Forts. side 6)

GLEDA

Av Kari Bakke, Lærdal

**Mæn so ein dag - ein mørkdæmd dag -
hænde sæ se at Vaorhærre kârn gangande
å spørde kâ dæ sto te.**

**Jau takk, sa e, mæ me æ dæ bærre bra,
men dæ æ so mykkje gale ute i væren
at dæ mæst bli so sønd mæ glea.**

**Dao smilte Vaorherre so dæ klaorna øve adle
bærg:**

**So pass stærk lyt'n væra
at'n tåre løfta glea so eit jøs her i væren.
Dæ va te dæ ho va teinkt, sa'n.**

Okkupasjonen og deretter

I juni 1940 da de allierte avsluttet sin gsteopptreden i Norge, bestemmer regjeringen seg til å kapitulere, og general Ruge får skriftlig om å kapitulere.

Oberst Buschenhagen og oberst Roscher Nielsen underskriver i Trondheim den 10. juni 1940, kapitulasjonsavtalen for samtlige våpengrener. Norge forplikter seg til ikke å gripe til våpen så lenge den pågående krig pågår. Brudd på avtalen er War Crime.

Regjeringen og Kongen rømmertil England. De nedla sine embeder og kan ikke lenger representere Norge som stat.

Folkerettssakkyndige Harald Holthe er klar i sine innlegg i de fleste mest leste aviser sommeren 1940. (Se side 1 "VI MINNES") Han maner til besindighet. Iflg. krigsloven kan ikke nordmenn gå til kamp mot okkupasjonsmakten i de besatte områder. Det er War Crime og nordmenn blir å betrakte som rebeller, med de følger det vil få for dem. Dette er en sterk advarsel til det norske folk fra Holthe. Desverre var det mange nordmenn som ikke forsto eller ville forstå hvilken ulykke regjeringen Nygaardsvold hadde bragt landet inn i. Jeg siterer Major Langeland, sjef for rebellene i Oslo-området:

«Hvorfor ble det ikke mobilisert i februar eller mars? Unnlåtelsen av å mobilisere var en absolutt utilgivelig feil. Det var denne feil av regjeringen Nygaardsvold som var årsaken til all vår ulykke.»

Mange nordmenn er blitt så hjernevasket av London-propagandaen at de selv i dag ikke forstår hvem som påførte oss de 5 lange okkupasjonsår. Ambassadør Ræder, byråsjef i «eksilregjeringen», sier det slik i Dagbladet 06.03. 1980: «Forholdet er nemlig det at det finnes sterke krefter, som aldri blir trett av, med alle midler, å søke å rettferdiggjøre de kapitale feilgrep som ble gjort i tiden som ledet til den enorme katastrofe for vårt land som den tyske okkupasjon representerte. Det er så lenge disse krefter lever, at den historiske sannhet hindres i å komme frem.» Det er vel også en sannhet at nesten alle aviser nekter å ta inn kontroversielle innlegg.

Redaktør Andreas Hagen i Østlendingen var svært forståelsesfull i sin tid. Under hans tid som redaktør fikk

jeg inn ca. 20-30 innlegg i det Lokale Hjørnet, uten at han forandret en tøddel. Med avisens nye redaktør kan man spare seg å forsøke å få inn innlegg av kontroversiell karakter.

Utpå sommeren 1940 forlanger okkupasjonsmakten at produksjonen i Raufoss og Kongsberg Våbenfabrikker skal gjenopptas. Direktør Bache-Wiig holder en tale til de ansatte: «Personlig ser jeg på Kongen som en embetsmann som har forlatt sin post i en for landet alvorlig stund, og derfor har forbrutt sitt embete som enhver annen. De ansatte gjenopptar arbeidet.

§ 11 I Norges Grunnlov: «Kongen skal bo i Riget og må ikke uden stortingets samtykke, oppholde seg udenfor Riget lengere enn sex måneder ad gangen, medmindre han for sin person vil have tabt sin rett til kronen. Iflg. stortingsmann Førre, hadde regjeringen ikke lov å forlate landet. Følgelig rømmer de sammen med Kongen som privatpersoner og kan iflg. Harald Holthe ikke lenger representere Norge.

Istedet for å reise fra sitt ansvar for den elendighet regjeringen hadde bragt land og folk opp i, var det deres selvfølgelig plikt å reise til Oslo for å bøte på regjeringens feiltagelser og ikke stikke til England og overlate folket til sin skjebne. «Regjeringen» ble ikke anerkjent som alliert. Nygaardsvold-gutta tok i bruk handelsflåten inntekter!

Hvem hadde gitt gutta fullmakt til det? Det var selvsagt like ulovlig som alle deres «anordninger.»

I rettssaken mot Ragnar Schanke, hevder Roscher Nielsen at kapitulasjonsavtalen bare gjaldt for de samlede styrker i nordarmeen. «Seierherrene trodde antagelig at man hadde klart å ødelegge eller beslaglegge alle kapitulasjonsavtaler. Men der hadde de forregnet seg, for to norske forskere fant kapitulasjonsavtalen i et bankhvelv i Tyskland.

Så kan man spørre, hvorledes kan det være mulig at en høytstående norsk offiser under eds ansvar, avgir falsk forklaring i retten. Årsaken var selvfølgelig at man var villig til å bruke alle midler for å kunne benekte at Norge som stat hadde kapitulert. At Norge var okkupert og ikke i krig med Tyskland innebar at § 86 var ubruktbar for å få

Av Guttorm Lien

dømt på lovlig måte sine landsmenn. I samme rettsak hevder herrene Nygaardsvold, Ljungberg og Koht at de ikke har sett noen kap. avtale. Imidlertid har man en kopi av talen med herrenes påtegning om at avtalen er forevist dem. Det må vel også være falsk forklaring under eds ansvar.

Politikere er jo ikke så nøye med sannheten.

Høyesterett hevder at gesamte betyr samlede og ikke samtlige som enhver skolegutt vet. Buschenhagen ble forelagt denne oversettelse. Hans kommentar: Unsinn. På godt norsk Vås, tøys o.l.

Skeie om den proviseriske anordning av 15.12.-44: «Fyrst er å segja at Kongen ikkje hev konstitusjonell kompetanse til å gjeva ei anordning som denne. (Sjå Grunnlogi § 17). Om Stortinget godkjenner henne fær ikkje godkjenninga atterverkande kraft.»

Historiker Arne Stornes skriver i sin bok «Spør i vår nære historie». «De provisoriske anordningene med tilbakevirkende kraft om dødsstraff og andre «lover», er så stygge og alvorlige misgrep, at det blir å sidestille med krigsforbrytelser.

Forleden kunne man lese at Stortinget hadde annullert bigamiloven. Det er ikke lite komisk, det ærede Storting annullerer en «lov» som aldri har eksistert. (Sjå Grunnlogi § 17).

Anordningen av 15.12.-44 hadde ingen rettskraft og alle nordmenn som ble dømt etter denne, kan ha god samvittighet.

Johan Scharffenbergs konklusjon i «Norske aktstykker til okkupasjonens forhistorie» er at man var logisk forpliktet til å erkjenne at den tyske okkupasjonen av Norge ikke var folkerettsstridig.» (Den var en følge av de alliertes nøytralitetsbrudd som Norge godtok.)

De norske statsmenns politikk gikk ut på å komme med i krigen på riktig side. Disse bløtdyr, som Gunnar Jahn så treffende beskrev sine stortingskolleger, valgte å koble ut det de måtte ha av sunn fornuft og satset på at England skulle ordne opp for Norge. Mowinckel: Tyskerne kommer aldri forbi den mektige Engelske flåte. Hambro: På grunn av sin bensinmangel, har de ikke bensin til mere en en tur til Paris eller London.

Herrene var meget godt orientert!

Disse feilvurderinger kostet Norge 5 års okkupasjon av Tyskland, mens de allierte ved hjelp av nordmenn i alliert uniform, massakrerte norske kvinner, menn og barn som reiste med kystrouteskip og senket og drepte besetninger på frakteskuter som bragte forsyninger til kystbefolkningen - som f.eks. operasjon «Claymore» i mars 1941. Målet var å ødelegge sildolje og tranfabrikker i Svolvær, Stamsund, Henningsvær og Brettesnes. 4 mill. liter diesel gikk i sjøen. Denne olje var stilt til disposisjon for fiskeflåten. Sildolje og transproduksjonen var svært viktig for befolkningen som gjerne ville ha litt smør på maten og fett å steke i.

Den meget geskjeftige Trygve Lie gikk bak ryggen til de andre Nygaardsvold-gutta og hadde private samtaler med brittene. Bl.a. foreslo Lie for Eden og Sir Charles Hambro, fra MEV, en operasjon som omfattet bombing av fiskeforedlingsanleggene i

Trondheim og Bodø, og han tilføyet at han ikke ønsket at det ble gjort kjent at det var han som hadde anbefalt operasjon. Han var jamen litt av en landsmann å ha i London.

De engelske operasjoner i Norge har jeg hentet fra Francois bok: «Vi stoler på England».

Denne bok er utsolgt fra Forlaget og vil ikke bli trykket på nytt. Det forstår man godt. Boka er ikke særlig smigrende for Nygaardsvold-gutta. Engelskmennene stolte ikke på Nygaardsvoldgutta, da de var kjent med guttas noe frynsete fortid i retning Moskva.

Blandt de britiske offiserer som deltok i Norge, var det en generell enighet, om at nordmennene var minst nøyaktige i sikkerhetsanliggender og at nordmennene var godtroende, åpne og snakkesalige, samtidig som de hadde et høyt alkoholforbruk.

Konfidensiell rapport fra Foreign Office: «Desverre ser M15 ut til å være innstilt på å betrakte alle nordmenn som fiendtlige agenter.»

En underlig ting

Av Vilhelm Svendal

Diktet er begått i Bergens Kretsfengsel, på celle nr. 51 i juni 1945

*På sellen min har jeg en underlig ting,
en ting antikvarisk med rette.*

*En svartmalet bøtte med lokk og med ring,
med hank og - ja, nå kan du gjette.*

*Den bærer et nummer på siden fordi
kontrollen forlanger et merke,
så alltid den vet hvad som ligger deri,
og hvem som er mester for verket.*

*På den har sittet så mang en gjest.
En skjelvende hånd har holdt broken.
Selv skipsreder, dikter, ja biskop og prest
har sittet på bøtten i kroken.*

*Fra fengslet har lydt så mang en bønn
av ruese, vemodig klage.
Fra donken kom dog de oppriktigste stønn,
når synderen tømte sin mage.*

*Når engang jeg drar ifra dette parnass,
hvor diktene mine er skrevet,
der hjemme en bøtte skal finne sin plass
med innskriften: "Slik har du levet".*

*Du bøtte med lokk og med hank og med ring,
ha takk for den hjelp du har ydet,
for selv om du er en forunderlig ting,
på deg har jeg ofte meg frydet.*

Gaver og klemmer

Av M. Ohlsson

La meg i all min uvitenhet få lov til å spørre alle norske institusjoner innen helse- sektor, eldreomsorg etc. som sliter med dårlig økonomi p.g.a. trange budsjetter:

Hvorfor ikke invitere statsministeren og andre rundhåndede ministre til besøk og omvisning?

De har jo alltid med seg milliongaver på sine besøk i utlandet, så de kan vel sikkert ikke være snauere med sine gaver når det gjelder egne landsmenns ve og vel?

Selvfølger må man la fjernsynet være til stede når gaver og klemmer utveksles. Hvorfor ikke prøve?

Aftenposten 4/3-96.

Fight for Freedom ...

(Forts. fra side 2)

helt overlate landets skjebne til en regjering som så slik på sin egen fremtid? Hvorledes skulle det da gå Norge om Tyskland vant krigen, og Nygaardsvold drev som bryggearbeider i utlandet og Koht holdt forelesninger ved et amerikansk universitet?

Regjeringen Nygaardsvold hadde ført landet ut i en katastrofe av uanet omfang. Hele Norge var blitt okkupert av en stormakt, som på den tid var jordens sterkeste militærstat ... Og da 9. april 1940 i første rekke skyldes Regjeringens forsømmelser, var det naturlig at dens ledende menn fryktet å bli trukket til ansvar.

Tilbake til utgangspunktet. Hvis Nasjonal Samling og Vidkun Quisling ikke hadde trådt frem på arenaen i 1940, er det større sansynlighet for at Riksrett hadde blitt satt og alle papirer blitt fremlagt offentlig.

Felttoget 1940

Oberstløytnant Anton Olstad, Hamar, skriver sitt innlegg i Aftenposten for 04.01.-96 blant annet følgende:

«Når man ser tilbake på det sterkt improviserte felttoget, ledet av general Ruge i tillit til britenes løfte om å komme til hjelp «straks og med stor styrke», står det for en i nøktern vurdering etterpå at det var halsløs og ansvarsløs gjerning. Prøve å sette opp avdelinger, raske sammen personell og våpen og utstyr under befal som var nesten

50 ÅR

Den allierte besettelse av Norge (Akershus festning) opphørte 20. februar 1946.

(Fra Ringerikes Blad 15/2-96)

Fra 20. februar går Akershus festning over på norske hender. Det kommer ennå til å være militært fengsel for en rekke krigsforbrytere hos de allierte, men norske militære myndigheter overtar kommandoen

like lite krigsuttannet som de menige. Men det reddet regjeringen, og ifølge 8. mai-feiringen «reddet det vår nasjonale ære ...»

Det første som skulle skjedd etter 8. mai 1945 burde vært å stille regjeringen for riksrett for ikke å ha skjønt hva som foregikk på ettervinteren 1939-40. Og for ikke å ha mobilisert mens det ennå var tid. En lærepenge for å unngå et nytt 9. april. Da hadde man kanskje unngått den katastrofe nedbyggingen Forsvaret nå gjennomgår.»

Jeg henviser til professor Hans Fredrik Dahls bok, «Vidkun Quisling, en fører for fall.» Det er et mektig bokverk, med en beundringsverdige detaljrikdom, nøkternt og saklig skrevet. Vi får her bl.a. et innblikk i hva som foregikk i de indre sirklene blant ledende menn innen Nasjonal Samling og de tyske myndigheter.

I Aftenposten for 25.01.-96 under overskriften «Formidleglede» leser vi følgende:

«I bind B finner vi et foredrag av professor Hans Fredrik Dahl som stillferdig provoserer ut fra spørsmålet «Må historien skrives om. - Den andre verdenskrigen». Dahl driver selv endel revisjonisme. Stalin var en verre tyrann enn Hitler. Matematisk har professoren vel rett og når det gjelder langvarighet. Eller mener Dahl det er på tide at rettsoppgjøret etter krigen blir betraktet som for strengt og for omfattende.»

Vi minnes til slutt hva Abraham Lincoln engang uttalte at verden ikke måtte bli «Half-free and half-slave». Uansett hvilke konstellasjoner man sogner til under den annen verdenskrig; frihet, menneskeverd og samarbeide karakteriserte enhver ansvarsbevisst nordmann. Hvor han enn deltok kunne han bli til gagn for Norge.

Tro, tillit og tvil ...

(Forts. fra side 4)

nevnt var han ikke villig til å kommentere kapitulasjonsavtalen. Da vet man hva han mener om den og dermed også om det å melde seg frivillig til krigsdeltakelse på tysk side.

Hva Rønneberg ønsker å skrive om må bli hans sak. Han har utvilsomt forutsetninger til å skrive om spioner i engelsk tjeneste på norskekysten. Jeg mener imidlertid at han ikke har sannsynliggjort at vi er tjent med at han skriver om oss, og det synes jeg han har krav på å få vite.

8. mai og ...

(Forts. fra side 3)

Det ovenstående kjenner vi igjen det som ofte kalles tyskernes ugjerninger i Norge. Da konvensjonene kom til, kalte man det det største fremskritt i menneskehetens historie i retning av å unngå grusomheter i krig. Liker man det ikke, må en sørge for å ha forsvar sterkt nok til å avverge en okkupasjon.

Okkupanten skal respektere de lover som gjelder i landet medmindre det foreligger absolutte hindringer derfor. Folkeretten er et forhold mellom stater. Anser man at okkupasjonsmakten har begått lovbrudd, må et pålegg om represalier foreligge fra den lovlige regjeringen. Dette tilligger ikke hvilken som helst motstandsbevegelse. Slikt pålegg fra London-regjeringen foreligger ikke i offisiell form.

Represalier får ikke møtes med mot-represalier, men har likevel en tendens til å ende i en voldsspiral. Som ytterste konsekvens vil den lede til folkerettens sammenbrudd og ufattelige lidelser for sivilbefolkningen.

Idag er Haagkonvensjonene avløst av 4. Genevkonvensjon av 1949 og 1. Tilleggsprotokoll av 1977. Disse gjør veien kortere til folkerettens totale sammenbrudd ved at okkupantenes rettigheter til å foreta represalier innsnevres. I 40 år har man sett Norge forberede seg til total krig mot Sovjet. Det er besynderlig at det ikke har vært en prioritert kvinnesak å få konvensjonene opp på skinnene igjen, men at det overlates til våpenføre menn i Stortinget og styringsverk å legge premissene for fremtidig krigføring. I sin ytterste konsekvens kan den rådende innstilling lede til et kaos og strømmer av blod som i redsler ikke

behøver å ligge noe etter en atomkrig. Allmennheten bør få delta i avgjørelsen om krig ikke i størst mulig utstrekning bør begrenses til frontene, der kom-battantene er mer jevnbyrdige.

Art. 144 i 4. Genevkonvensjon forplikter landene til å spre konvensjonens tekst slik at dens grunnsetninger kan bli kjent foruten av de væpnede styrker også hele befolkningen. Tilleggsprotokollens resolusjon nr. 21 anbefaler landenes undervisningsmyndigheter å innføre kurser om den humanitære folkeretts prinsipper ved høyere almenkskoler og tilsvarende videregående skoler. I etterkrigstiden er det vist en meget slapp holdning til forpliktelser og anbefalinger.

Halden Arbeiderblad 26/5-95

Internasjonal rett i ...

(Forts. fra side 1)

1874, art. 23 og 24 og i Haagerreglementet av 1899 og 1907, art. 4 og 20. Videre har de krigførende - således under forrige storkrig - utstedt en rekke forordninger om behandling av krigsfanger. Således gav Tyskland i 1914-19 en rekke generelle instruksjoner om behandling av krigsfanger, hjemsendelse, korrespondanse m.v.

Under krigsfanger går ikke bare kombattanter, men også personer tilhørende administrasjon, politi, dommere, journalister m.v. som ledsager en armé. Å tilbakeholde dem kan medvirke til å desorganisere den fiendtlige armé. Synspunktet er at det bare kan skje i det omfang som kan forsvares som militært nødvendig.

Etter internasjonal rett skal fredelige borgere innenfor besatt område ikke arresteres av den krigførende makt, men selvsagt hvis en borger yter fienden militære tjenester.

En krigsfange skal behandles på samme linje som egne tropper, således også med hensyn til mat og forpleining (Brysseldeklarasjonen art. 24). Fangeede offiserer har integritet for sin lønn, hvis vedkommende regjering betaler. Utgifter ved fanger skjer provisorisk på bekostning av den makt som holder dem. Ved fredsslutning utlignes etter spesiell overenskomst.

Ifølge Haagerkonvensjonen skal alle fanger behandles human (avec humanité), det gjelder både i moralsk og materiell henseende. De skal ikke settes til militærarbeid.

Idisiplinær henseende er de underkastet armeens lover og

reglementer. De er tilsikret religionsfrihet.

Krigsfanger kan settes i frihet på æresord. Det blir en individuell kontrakt med den enkelte (Haagerreglementet art. 10). Det gjelder alle krigsfanger, uten hensyn til grad. Men et æresord gående ut på ikke mer å kjempe så lenge krigen varer, må også holdes. Strengestrafte ersatt i mange land, hvis ordet brytes. Ikke minst er straffen stor hos oss i henhold til militær straffelovs paragraf 90.

Besettelse - okkupasjon - av en del av vårt land skaper en provisorisk faktisk tilstand.

Landets regjeringsmyndighet overføres ikke til okkupanten, men enkelte av dens rettigheter kan overføres. Bare de rettigheter som er nødvendige av hensyn til formålet for besettelsen, spesielt til sikring av orden og ro innen området, går over. Det foreligger ingen rettslig annekasjon, det har jo også den tyske kommando tilsikret ved erklæring.

Landets administrasjon fortsetter, for så vidt den ikke berører okkupantens interesse og mål.

De lover og regler som før gjaldt innen det besatte område, gjelder fremdeles, for så vidt okkupanten ikke har endret dem.

Som regel angis hvilket område ansees besatt, da det kan ha rettslig betydning for begge parter. Da en besettelse er av faktisk art, vil den som regel kunne fastslås noenlunde bestemt.

Den internasjonale rettsregel er i det hele tatt slik at norsk lov og norsk administrasjon skal respekteres, med mindre der av hensyn til okkupantens formål er absolutte hindring er til stede (sauf emphechement absolu).

Brysseldeklarasjonen inneholder at hverken sivile lover eller straffelover innen det besatte område skal forandres, med mindre militær nødvendighet for suspensjon foreligger.

De norske dommere og den norske administrasjon fortsetter sitt arbeid i sin regjerings navn, med de endringer som er påbudt av okkupanten, begrundet i nødvendigheten, innenfor okkupantens formål.

Internasjonal rett tilsier også at innenfor det besatte område bør enhver i ord og handling avholde seg fra direkte eller indirekte fiendtlighet. Det er en rettsplikt.

Forbrytelser mot besettestroppene eller deres eiendom hører inn under tysk krigsrett. Den okkuperende armé bærer alltid sitt lands lover med seg.

VENNEGAVER

TIL "FOLK OG LAND"

Vi kvitterer denne gang for
tilsammen kr. 12.330,-.

TAKK FOR FØLGENDE BIDRAG:

H. J. O., Oslo	kr. 50,-	K. B. R., Moldjord	kr. 150,-
S. T., Tuddal	kr. 180,-	E. S., Kapp	kr. 40,-
P. O. S., Brandbu	kr. 200,-	B. H., Oslo	kr. 100,-
B. H., Gjøvik	kr. 200,-	S. B., Straumsgrend	kr. 200,-
E. H., Sparbu	kr. 340,-	J. S., Høvik	kr. 100,-
J. S., Gran	kr. 100,-	R. A., Oslo	kr. 300,-
G. W., Kiel	kr. 45,-	L. S., Oslo	kr. 300,-
H. T., Oslo	kr. 600,-	N. B., Eidanger	kr. 100,-
I. C. S., Tyskland	kr. 95,-	F. S., Stavanger	kr. 340,-
J. S., Steinkjer	kr. 200,-	S. L. Å., Vang	kr. 200,-
P. W., Oslo	kr. 200,-	A. T. H.,	kr. 400,-
M. O. N., Fåvang	kr. 180,-	O. B., Oslo	kr. 500,-
H. M. S., Kristiansand	kr. 600,-	W. P., Oslo	kr. 800,-
P. W., Oslo	kr. 200,-	O. K., Husøy	kr. 300,-
A. H., Lena	kr. 100,-	G. S., Harstad	kr. 40,-
O. S., Oslo	kr. 100,-	F. F. G., Sandvika	kr. 100,-
R. W. L., Raufoss	kr. 140,-	E. G., Rygge	kr. 100,-
J. T., Brandbu	kr. 300,-	O. Ø., Oslo	kr. 100,-
G. L., Vingelen	kr. 240,-	O. G., Oslo	kr. 140,-
E. V., Dovre	kr. 100,-	K. I., Stabekk	kr. 40,-
I. T., Hosanger	kr. 600,-	G. G., Nore	kr. 200,-
K. B., Oslo	kr. 300,-	A. Ø., Skien	kr. 200,-
J. F., Sverige	kr. 160,-	J. V., Oslo	kr. 140,-
H. H., Porsgrunn	kr. 200,-	Å. H., Ridabu	kr. 100,-
K. J., Sandefjord	kr. 100,-	S. L., Viksdalen	kr. 40,-
S. A. M., Tyskland	kr. 160,-	K. S., Askim	kr. 200,-
O. H., Seljord	kr. 300,-	M. A., Ålesund	kr. 200,-
L. L., Kolbotn	kr. 100,-	P. W., Oslo	kr. 200,-
O. Ø., Oslo	kr. 100,-	T. S., Canada	kr. 300,-
F. J., Oslo	kr. 50,-	H. J., Bryne	kr. 300,-
M. H., Skollenborg	kr. 800,-	T. L., Porsgrunn	kr. 300,-
H. K., Gvarv	kr. 500,-	R. S., Utøy	kr. 200,-
A. G., Stavsjø	kr. 340,-	T. N., Nesttun	kr. 100,-
A. N., Rykkinn	kr. 100,-	T. T., Eidanger	kr. 100,-
A. B., Båstad	kr. 140,-	G. S. B., Helle	kr. 50,-
E. H., Barkåker	kr. 50,-	O. W. J., Nedenes	kr. 140,-
A. G., Helle	kr. 50,-	K. R., Kongsvinger	kr. 200,-
O. T. T., Sandnes	kr. 50,-	B. D., Brandbu	kr. 340,-
O. B., Oslo	kr. 500,-	E. H. J., Minde	kr. 300,-
H. C., Bergen	kr. 200,-	T. D., Island	kr. 60,-
K. B., Ingeberg	kr. 200,-	F. S., Stavanger	kr. 500,-
P. B. G., Aurskog	kr. 800,-	N. N., Rauma	kr. 200,-
O. E. N., Hunndalen	kr. 440,-	G. V., Oslo	kr. 100,-
S. K., Gran	kr. 340,-	R. W., Jaren	kr. 100,-
L. G., Gressvik	kr. 500,-	I. L., Torp	kr. 140,-
J. H., Lørenskog	kr. 200,-	K. O. A., Levanger	kr. 90,-
J. M., Lillehammer	kr. 100,-	O. S., Krøderen	kr. 240,-
L. M. S., Landås	kr. 90,-	H. H., Hafslund	kr. 300,-
D. S., Isfjorden	kr. 250,-	K. J., Asker	kr. 200,-
A-B. H. D., Levanger	kr. 200,-	E. A., Sarpsborg	kr. 90,-
J. G., Rena	kr. 100,-	L. S. K., Skien	kr. 40,-
H. N., Hurdal	kr. 140,-	J. H., Gjøvik	kr. 50,-
K. J. H., Valle	kr. 140,-	T. R., Hell	kr. 100,-

Ønsker å kjøpe eldre NS og SS litteratur,

samt "effekter, fra den gang..." "Irene Sverd-litteratur og lignende", særlig "Fronten", er av seriøs interesse.

Ring eller skriv direkte. Diskresjon om ønskelig, - en selvfølge. Treffes best fra kl. 14-21, alle dager.

Jan-Erik Kvamsdahl, Kjelsåsavn. 101, 0491 Oslo. Tlf./fax: 22 15 96 00.

Et vellykket statskupp ...

(Forts. fra side 1)

Det kan nevnes at det var Erik Solem som utformet "presedensen" for Kongens lovgivningsmakt i henhold til "Elve-rumsvedtaket" (i saken mot Reidar Haaland, som ble døds-dømt). Dommer Schjelderup (Hauges kontaktperson i Stockholm fra april 1944) utformet et tilsvarende votum for Høyesteretts vedkommende, i forbindelse med at funksjonstiden for Høyesterettsdommere var forlenget ved provisorisk anordning av 26. januar 1945 (i parentes bemerket en genistrek av Hauge og hans krets, kanskje påhittet av Schjelderup eller Solem). Det var forøvrig Solem som skrev "lærebøker" i "landssvikoppgjør" for de dommere som var ansatt for å "ta seg av landssvikoppjøret", og Sven Arntzen hadde som riksadvokat instruksjonsmyndighet overfor alle landets påtalemyndigheter, en "rett" han benyttet flittig. ifølge troikaens "Landssvik-anordning" hadde Erstatningsdirektoratets direktør (Hauge) en Riksadvokats kompetanse i påtalespørsmål, men etter at Arntzen var vel plassert i riksadvokatembetet og premissene for "landssvikoppjøret" lagt, forlot Hauge direktørstolen i Erstatningsdirektoratet og gikk inn i regjeringen. I denne posisjonen viste han seg å være en sann mester i Orwellsk "nytale" og fortsatt lider all norsk historiskrivning av den begrepsforvirring som Hauge klarte å skape i tidsperioden 1945-55.

"Med venen din skal du venskap halda . . ."

Idokument 3 (1945-46) fant jeg også andre interessante ting, som for eksempel at hauges venn fra studiedagene Rolv Ryssdal, uten kunnngjøring ble ansatt i et ekstraordinært statsadvokatembete ved Eidsivating Lagmannsrett. Ryssdal virket senere som departementsråd i Justisdepartementet deretter ble han høyesterettsjustitiarius og han endte sin juridiske løpebane som formann for menneskerettsdomstolen i Strasburg. Av og til er virkeligheten mer utrolig enn den villeste spionroman.

Men den virkelige sensasjonen fant jeg ikke i dok. 3, men i et annet stortingsdokument fra 1945-46, nemlig Ot.prp. nr. 92, Om lov om straff og økonomisk ansvar for landssvikere.

Uanselig plassert på denne proposisjonens side 15 står det:

"Spørsmålet om de proviso-

FRONTKJEMPERBREV SØKES

I forbindelse med min undersøkelse av frontkjempernes posttjeneste (se Folk og Land nr. 1/2-95) er jeg interessert i å kjøpe brev fra norske frivillige. Det er konvoluttene (ikke innholdet) med stempler fra militærhetene som er av interesse. Evt. beskrivelse eller fotokopier, gjerne med prisangivelse, bes sendt til

Advokat Karl U. Sanne

"Jounkershaff"

L-7481 Tuntange

Luxembourg

Telefon: 352-63 519

BOKTJENESTEN

Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo. Telefonbest.: 22 56 10

..... eks. Vidkun Quisling: **Russland og Vi** (Innbundet) kr. 285,-

..... eks. Vidkun Quisling: **Russland og Vi** (Heftet) kr. 164,-

..... eks. Odd Melsom: **På nasjonal uriaspost** kr. 50,-

..... eks. Odd Melsom: **NS og fagorganisasjonen** kr. 50,-

..... eks. Knut Steenstrup: **Dilemma** kr. 50,-

..... eks. Arne Tellefsen: **Når forsvaret forfaller** kr. 25,-

..... eks. Sundra Sand: **Hva er Kristen Samling?** kr. 5,-

..... eks. Sundra Sand: **Noen enindringer fra tiden**

omkring Vidkun Quislings siste dager kr. 5,-

..... eks. Roald A. Nielsen: **"Solbris Ohio!"** kr. 50,-

..... eks. Anna Kientopf: **Det fredsfjendtlige trauma** kr. 50,-

..... eks. Sigurd Senje: **Glemt soldat** kr. 75,-

..... eks. Hans Gervik: **Refleksjoner etter 50 år** kr. 50,-

..... eks. Tom B. Jensen: **Bibliografi over Nasjonal**

Samlings periodiske skrifter 1933-1945 kr. 50,-

Legg til kr. 20,- for forsendelser ved forskudsbetaling til:

Postgiro 0807-5.15.02.89. **Bankgiro** 6063.05.00926 eller ved **sjekk i kontanter eller frimerker**. (Ellers porto og oppkravsgebyr.)

I alt bestilles for kr. som betales slik:

Navn:

Adresse:

Postnr.: Sted:

riske anordningers kunnngjøring oppsto imidlertid i mer tilspisset form når det gjaldt spørsmålet om bruken av den provisoriske anordning om tillegg til straffelovgivningen om forræderi av 15. desember 1944 (Landssvikanordningen). På grunn av særskilte forhold ble den nemlig ikke på vanlig måte kunnngjort i den utgave av Norsk Lovtidende som ble utgitt i London. derimot var den trykt i den lovsamling som etter regjeringens tiltak ble utgitt i London noen tid før frigjøringen."

Etter å ha brakt på det rene at den "lovsamling" det her ble referert til ikke var trykt som vedlegg til St.meld. 11, der det første gang berettes om en slik "lovsamling", ble jeg virkelig interessert. Enda mer mistenksom ble jeg da jeg fant den såkalte landssvik-anordningen - som vedlegg til Ot.prp. 66 (1945-46). Denne proposisjonen omhandlet nemlig et helt annet saksforhold, nemlig hvilke bestemmelser gitt av okkupasjonsmyndighetene som skulle videreføres, men blant vedleggene finner vi flere provisoriske anordninger som ikke hører hjemme i denne sammenhengen. Det gjelder tekster og motiver til troikaen Solem - Arntzen - Hauges grunnleggende "styringsinstruksjoner": Kommunalinstruksjonen (24. mars 1944), Tjenestemannsanordningen (24. november 1944—15. desember 1944) Landssvikanordningen (15. desember 1944) og Rettergangs-anordningen (16. februar 1945).

(Forts. neste nr.)

RETURADRESSE:
BOKS 32 39 ELISENBERG - 0208 OSLO

NR. 3 - 1996

Mer Heil og Sæl

Ikke bare Aukrust og NS - fra sangbok 1926

Heil og Sæl mi fagre bygd
Myrk og stusleg, stengd og still.
Det er jamt til deg eg vil.
Heimatt lyt eg alltid snu
Kvar i verda vid eg vankar.
Trysil, kjære, det er du som eig
alle mine tankar.

Heil og Sæl mi fagre bygd
Inni skogen døkk og still.
Det er jamt til deg eg vil.
Samla skal vi alltid gå
Dit di framtid sorgblidt smiler
Under åsen, myrk og blå,
Attum mange, lange miler.
Sven Moren

Heil og Sæl mi fagre bygd
Gjøymd og gløymd bak myr og
mo
I den kalde vintersno.
Liksom barn i armods kår
Tung i sorg og lengsel smiler
Ligg du bunden år etter år
Attum mange, lange miler.

Heil og Sæl mi fagre bygd!
Ligg og angar søtt i sol
I din grøne sommarkjøl,
Ligg og løyner deg og frys
Under snøkvit fonn og skare.
Månesylv og stjernelys
Syner vegen, gyller faret.

Fra Per Sivles hyldningssong til Bjørnson:

Eg helsar deg på hyllings-ting
Med hovdingnamn i dag.
Og Noregs ungdom stend ikring
Og helsar med i lag.
Heil deg, du strake nordmanns-
grein!
Heil deg med Noregs fane rein!
Heil deg, du sonen av vår mor!
Ja: Heil og Sæl, vår storebror!

Protest mot fremmedhat

AVSKY: Mer enn 2000 mennesker, de fleste afrikanere og arabere, markertesin avsky og fortvilelse over mordbrannen i Lübeck. Under protestmarsjen krevde demonstrantene blant annet at Tyskland garanterer asyl til alle flyktninger.

Aftenposten, jan.-96.

Det ble fastslått at en av serberne selv hadde tent på!

Tiden går, Hamsun består

Mens film-Norge er fanget av ny Hamsun-feber, har Det norske filmminstutttet laget en ny filmografi som omtaler filmer om Knut Hamsun og filmer bygget på hans bøker. Filminteressen rundt Ham-

sun er stor; det er to år og tre filmer siden den forrige filmkatalog om forfatteren ble laget. Sissel Kraakenes og Trond Olav Svendsen har redigert den nye.

Aftenposten 2/11-95

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie

Kontortid: Tirsdag og onsdag kl. 11-15. Telefon: 22 56 10 34.

Adresse: POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO.

Stemna åt Noregs Ungdomslag på Stiklestad

Sunnmørsposten, 5. juli 1930

Der kjem krunprins Olav saman med sokneprest Freihow. Prinsen fær blomane, musikken spelar, folket lyder. Freihow kjem fram på talarstolen ved stytta: «Eg hev den æra å beda Noregs krunprins opna stemna i Noregs ungdomslag».

Og der stend prinsen, ung og staut og vakker, slik me alltid tenkjer oss ein prins, - og talar klingande klårt og naturleg nynorsk. Det gieng som eld gjenom dei 15 000. Prinsen talar norsk. Og mange minnest at det er yver 500 år sidan eit norsk kongsemne tala norsk mål offentleg. Det hender noko på Stiklestad idag. Og fagninga brusar mot honom der han stend og segjer stemna opna.

Freihow takkar: «Det skal aldri verta gløymt i Noregs ungdomslag at De vilde koma til Stiklestad og opna stemna vår i år. Og me helsar Dykk med den gamle norske helsinga: Heil og Sæl, Noregs krunprins». Stormande fagning.

Hvorfor Folk og Land?

Jentene på I.N.O.-kontoret sier at når et nytt nr. av Folk og Land kommer, legges alt annet til side. Den må leses først. Hvorfor det, det står skjelden noe der som de ikke vet fra før? Ikke er det noe å være uenig i heller. Jeg er forholdsvis fersk i gamet, så jeg har gått og grunnet litt på dette fenomenet. Hvorfor fortsette med å gi ut en avis med så få nyheter?

I sommer leste jeg om ei dame som hvert år måtte lese Sigrid Undsets triologi om Kristin Lavransdatter på ny. Hun fant stadig nye nyanser og ble mer og mer overbevist om forfatterinnens storhet. Ettersom leseren ble mer moden, forandret også betydningen av forfatterinnens replikker seg.

Artiklene i F&L er skrevet av mer eller mindre faste bidragsyttere, og jeg skal vokte meg vel for å sammenligne deres literære nivå med Undsets. Men det for leserne å stadig fornye seg i kjent stoff, er som en idrettsutøver som trener mest på det som han er best til. Da blir også prestasjonene bedre. Repetisjon trygger ståstedet uten at det i denne forbindelse foreligger noen fare for hjernevasking. Det sørger andre media for.

Redasjonen får også godord fra andre enn jentene på kontoret. Det er ikke noe å legge skjul på at det er blant vår kjæreste lesning. Denslags får vi aldri for mye av.

Fjernsynet har vist en serie om Rinnan-banden. Hvordan kunne Henry Rinnan til de grader bli slik en djevel, ble det spurt om da programmet ble lansert. Det fikk vi ikke noe svar på. At Rinnan søkte om NS-mediemskap, men fikk avslag ble det ikke opplyst. Noe av det mest interessante ved serien var bakgrundsstemmen til Kong Haakon i de første programmene hvor han sa det samme som Terboven og Quisling: «Kjære Landsmenn! Ikke foreta dere noen overilt handling som kan føre til represalier fra okkupasjonsmakten.»

Rolv

Av tidens fenomener

Av H. Oddlo Erichsen

Gjennom media - aviser, radio og TV, pøses det ut nyheter døgnet rundt. Det er ulykker, krig og elendighet, og i tillegg har naturen slått seg vrang og laget rabalder som aldri før.

Inn i mellom alle ulykker og elendighet, ser vi «Skyggespill» - om Henry Rinnan og hans fantastiske karriere som leder for Sonderabteilung Lola. Det går på mishandling, tortur og drap, og man fryser på ryggen 50 år etterpå.

Men hold dere fast: Menneskene har ikke lært noe som helst. Det krages, drepes og myrdes som aldri før, og i det landet vi har gitt fredsprisen til, har regjeringen kunngjort at tortur av politiske fanger skal være tillatt.

Forslaget eller vedtaket om legalisert tortur må jo være en hån mot Nobel-komiteen, og et hint til andre terror-

regimer at det de driver med er godtatt av «Guds utvalgte folk».

Jeg vet hva mishandling og tortur innebærer, for jeg har selv vært utsatt for slik behandling, ikke for å skulle tilstå en forbrytelse, men utelukkende som hevn for en politisk holdning.

Jeg slapp ut som fri mann, men helseløs. 10 år etterpå fikk jeg billighetserstatning av Stortinget, men Justisdepartementet la all bevisbyrde på den mishandlede, så det tok tid. Det ble kr. 10.000 for tapt helse, dog ble jeg stats-tjenestemann i 1957, og klarte meg på et vis.

Vedtaket om erstatning for mishandling og tortur ble gjort i lukket møte, og de som kjempet hardest for min sak, var altså - to av alle - Finn Gustavsen og Berge Furre!

Den 10. juni 1945 var det offisiell straffeeksersis for alle, politiske fanger i Norge,

hvilket også jeg var utsatt for. Dette foregikk ikke i min kommune, men i Vågan i Lofoten.

I dag legaliseres altså tortur og mishandling av politiske fanger - og det er i et land som nylig ble beæret med fredspris. I parentes er å bemerke, at kartet over «Det lovede land» synes å bli noe miskrenket, avhugget på midten og på langs, og slike grenseoppdragning kan aldri gi varig fred i området.

"Om man ikke beskriver virkeligheten, kommer det en dag da man våkner til en virkelighet som man ikke kan beskrive"

Grossman